

УДК 37:7.03:272/273(477.81/.82)
DOI 10.31339/2413-3329-2020-1(11)-49-52

Шеретюк Руслана Миколаївна,
доктор історичних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне
Стоколос Надія Георгіївна,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет «Острозька академія», м. Острог

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ПІАРСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА ВОЛИНІ (XVIII – ПЕРША ТРЕТИНА XIX СТ.)

У статті досліджуються складові художньо-естетичного середовища навчальних закладів ордену піарів на Волині впродовж XVIII – першої третини XIX ст. Доведено, що його невід’ємними ланками стали бібліотеки, шкільні спеціалізовані кабінети, музеї, навчальні аудиторії, декоровані як настінними фресковими розписами із зображенням значимих історичних подій і персоналій ордену піарів, так і живописними портретами видатних його представників, а також колишніх вихованців, котрі стали знайомими посталями Речі Посполитої – державними діячами, письменниками, науковцями тощо.

Ключові слова: Волинь, орден піарів, колегіум, бібліотека, музеї, фреска, портрет.

Постановка проблеми. Значимість умов забезпечення навчально-виховного процесу здавна була глибоко усвідомленою його видатними організаторами й виконавцями. Йдеться не лише про його комфорт, але й залучення художньо-естетичного чинника. Так, наприклад, в античній Греції заняття зазвичай відбувалися на відкритому повітрі, зокрема й у священних гаях. Також відомо, що в добу Ренесансу опанування знань та практичних навичок учнями нерідко проходило у храмах, приватних художніх галереях, або в палацах благодійників, які славилися не лише своїм художнім оздобленням, але й наявністю багатих колекцій різноманітних раритетів, реліквій, зокрема й видатних творів мистецтва.

Саме цю традицію у своїй освітньо-виховній практиці продовжили й розвинули ченці ордену піарів, який був заснований 1617 р. Йосифом де Каласансом. Оскільки провідним напрямом його діяльності було безкоштовне навчання та виховання дітей, то «благочестиві школи» (scuole pie) реалізували програму освіченого благочестя (pietas litterata). Саме вона долучилася до майбутнього запрограмування «православно-латинської спрямованості української культури» [7, с. 11-12]. Важливою, навіть, незамінною її ланкою було творення такого художньо-естетичного середовища, яке не тільки сприяло опануванню учнями знань, формуванню їхнього світогляду, зокрема громадянської свідомості, а й спонукало усвідомленню необхідності бережного ставлення до природи, розвитку художньо-мистецьких здібностей, а також творення естетизованого простору повсякдення.

Час засвідчив, що вихованці отців-піарів у своїй масі добре засвоїли їхню науку: вони зробили неабиякий внесок як у польську, так і українську культуру, оскільки, за висновком В. Липинського, «українським є і повинно бути все, що осіло... на нашій землі і що тим самим стало частиною України без огляду на його плем'яне чи культурне походження, на його «расову» чи ідеологічну «генеалогію» [2, с. 57-58].

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Дотичними до питання художньо-естетичного середовища піарського шкільництва Волині впродовж XVIII – першої третини XIX ст. є публікації як окремих вітчизняних авторів, так і студії низки польських дослідників, зокрема Й. Йодловської, А. Мошинського, Е. Раствецького. Відтак відсутність в українській історіографії комплексного дослідження значимості художньо-естетичної ланки діяльності піарських колегіумів, які діяли на Волині, спонукала авторів звернутися до докладнішого опрацювання вказаної теми.

Мета статті: окреслення складових художньо-естетичного середовища навчальних закладів ордену піарів на Волині впродовж XVIII – першої третини XIX ст.

Результати дослідження. Впродовж XVII – XVIII ст. католицькими орденами домініканців, францисканців, бернардинів, капуцинів, єзуїтів, піарів тощо на теренах Волині була створена розгалужена мережа навчальних закладів, яка складалася зі шкіл елементарного, середнього – з викладанням семи вільних мистецтв, підвищено-середнього – з вивченням філософії, та вищого рівнів, де

викладалася теологія. Саме вони стали однією з ланок у прилученні тогочасного шкільництва Волині до набутків загальноєвропейського. Оскільки у цих школах учнів виховували на засадах християнської моралі та добродесної поведінки, їхня діяльність сприяла утвердженню на українських теренах Речі Посполитої того типу школи, яку пізніше назвуть гуманістичною.

Особливе місце серед римо-католицьких освітніх закладів належало піарським колегіумам. Навчальні дисципліни, які викладалися в них, удосконалення їхніх навчальних програм відповідно до потреб часу, опанування учнями низкою мов, зокрема латинною, польською, німецькою, французькою, російською, практика перманентних ротацій викладачів, невиспийний контроль за якістю їхньої праці, наявність у них бібліотек зі значним репертуаром книг, спеціалізованих кабінетів, зокрема фізичних, використання в навчальному процесі наочності та різноманітних приладів, колекцій мінералів і палеонтологічних зразків, а також потенціалу ботанічних садів та парків, які були невід’ємною складовою комплексів усіх трьох піарських осередків на Волині, уможливило те, що їхні вчителі готували до свідомого дорослого життя добродесну, ґрунтовно обізнану молодь. Педагогічна система піарів, відзначаючись гуманізмом, здоровою конкуренцією учнів, індивідуальним підходом до них, водночас була компетентною, тобто зорієнтованою не на просту трансляцію відповідних знань від викладача до учня, а на набуття ними глибоких знань і практичних навичок. Неабияку роль у функціонуванні тогочасної гуманістичної школи відіграла її художньо-мистецька ланка [5, с. 188-189].

На Волині впродовж кінця XVII – першої третини XI ст. функціонувало три осередки ордену піарів: у Дубровиці, Любешові та Межирічі Корецькому. Те, як спочатку виглядали приміщення Дубровицького піарського колегіуму (1684 – 1833) нині дослідникам достеменно невідомо, але з гравюри Н. Орди та плану Дубровиці за 1855 р. видно, що його тогочасна будівля примикала до храму, творячи єдиний архітектурний комплекс. Саме він упродовж тривалого часу являв собою своєрідне ядро планувально-просторової структури містечка [1]. Разом зі спорудами та парком родинного гнізда графів де Брель-Плятерів надавав йому неповторності й привабливості.

Любешівська піарська школа функціонувала впродовж 1693 – 1834 рр. Певний час вона розташовувалася в одній із дерев'яних будівель чернечого комплексу. Однак уже 1730 р. завдяки щедрим дарам благодійників у Любешівській піарській обителі було закінчене зведення 2-поверхового мурованого колегіуму, до приміщень якого в тому ж таки році вони перенесли навчання. На її першому поверсі розміщувалося 18 кімнат, а також трапезна, кухня і комора, а на другому – 20, а також ораторій (каплиця для ченців), і бібліотека. З 1736 р., у зв'язку з постанованням нової Литовської провінції ордену піарів, та, відтак, необхідністю плекання її кадрів, тут було облаштоване приміщення новіціату [9, с. 148].

Художнє оздоблення інтер'єрів Любешівського піарського колегіуму виконав Кароль (Лукаш) Гюбель – видатний польський

художник середини – другої половини XVIII ст. Упродовж 1748-1750 рр. він навчався у Любешівському новіціаті, а 1 січня 1751 р. склав у ньому урочисті чернечі обітниця. Практично до кінця свого життя вже в якості орденського художника працював у піарських осередках на українських та білоруських землях Речі Посполитої.

Як твердив польський дослідник Е. Раствецький, автор 3-томного «Словника польських художників» (1850 р.), прибуття Кароля Гюбеля до Любешова «стало дуже доречним», оскільки саме напередодні керівництво тамтешньої піарської обителі, плекаючи намір оздобити її інтер'єри високохудожніми живописними творами, планувало запросити професійного маляра з Відня [11, с. 199-200].

Художнім творам, виконаним Каролем Гюбелем у Любешівському піарському осередку, належить чільне місце в усьому його мистецькому доробку. Так, упродовж 1751 – 1754 рр. він виконав олійними фарбами настінний розпис його монастирської трапезни. До нього увійшли композиції із зображеннями святих Йосифа де Каласанса та Антонія Падуанського, а також Богоматері Скорботної. Відомо, що інші приміщення Любешівського колегіуму прикрашали його ж твори «Свята родина» (за Рафаелем), «Святий Йосиф де Каласанс приймає обітниця новика Скоморовського», «Святий Йосиф – обранець із дитятком Ісусом», «Святий Михайло – Архангел перемагає нечистого духа», «Святий Ієронім», «Святий Августин», «Свята Марія Магдалина», «Святий Іоанн Євангеліст», «Святий Апостол Петро». А в помешканнях ректора Любешівського колегіуму знаходилися написані ним портрети святих Франциска, Йосифа де Каласанса, Ельжбети, а також польських королів Яна III та Станіслава Августа. На стінах коридорів Любешівської обителі знайшли місце виконані ним олійними фарбами портрети Йосифа де Каласанса, провінціалів ордену, низки видатних осіб, котрі вийшли з його аудиторій, а також 15 пейзажів околиць Любешова та сцен сільського життя [11, с. 201-202].

Отже, пензлю Кароля Гюбеля належали не лише живописні твори на релігійну тематику, але й композиції світського змісту: його мистецький доробок містив багато портретних зображень як церковних осіб, наприклад провінціалів і знаних представників ордену піарів, так і видатних політичних діячів. До останніх у першу чергу слід віднести польських королів Яна III Собеського та Станіслава Августа Понятовського, й, за деяким припущенням дослідників, російського царя Петра III. Кароль Гюбель був також автором низки пейзажів і пасторалей [8, с. 124-125]. Усього ж, за відомостями А. Мошинського, кабінети та коридори Любешівського піарського колегіуму прикрашали 93 живописні роботи [9, с. 150].

Вагомою складовою матеріально-технічного забезпечення навчально-виховного процесу Любешівського піарського колегіуму був його музей, в експозиції якого містилися не лише твори мистецтва, але й пам'ятки тогочасної науки і техніки. Його фондова збірка, а також виставлені раритети та реліквії, призначалися не лише для візуального ознайомлення учнями, а й для активного залучення до опанування відповідних навчальних дисциплін. Музейне зібрання поповнювалося як силами отців-піарів, так і за рахунок щедрих дарів благодійників. Одним із них був ректор Віленського університету Йосиф Твардовський, котрий, будучи надзвичайно прихильним до Любешівської піарської школи, подарував їй цінну колекцію мінералів, електричну машину з батареєю та численне фізичне устаткування [9, с. 174]. Так, відомо, що в шкільному музеї Любешівського колегіуму експонувалися «дві машини електричні, машина пневматична, різноманітні фізичні та хімічні прилади, геометричні фігури, а також колекція мінералів» [9, с. 150].

Піарська школа в Межирічі Корецькому діяла впродовж 1702 – 1831 рр. Певний час вона розміщувалася у дерев'яній будівлі. Але вже 1720 р. були зведені муровані споруди монастиря, що у плані творили квадрат. Вони розташовувалися двома лініями поряд із костелом святого Антонія, формуючи тим самим цілісний архітектурний ансамбль.

Справа від костелу на першому поверсі флігеля однієї з них розташовувалася школа. Її приміщення складалося з просторих класів та наскрізного коридору, стіни якого були оздоблені творами живопису. Здебільшого це були погрудні портрети колишніх вихованців ордену піарів, котрі свого часу стали видатними світськими і церковними діячами Польщі: короля Станіслава Августа, історика й дипломата Яна Длугоша, клірика Марціна Кромера та низки інших. Відомо, що ця своєрідна портретна галерея складалася з близько 60-ти художніх творів [4, с. 79-80].

У 20-х рр. XIX ст. її було збагачено збіркою картин професора Віленського університету К. Богуславського, котрий раніше вчителював у Межиріцькому піарському колегіумі. Тоді художню колекцію, що складалася переважно з портретів видатних людей, було вирішено розмістити у гімназійній залі. Це було пов'язано не стільки з необхідністю її декорування, скільки з потребою сприяння формуванню світогляду учнів, котрих на той час налічувалося близько 500, зокрема їхнього патріотичного й естетичного виховання [10, с. 75-77].

Отже, оздоблення приміщень піарських колегіумів живописними зображеннями видатних діячів Речі Посполитої не лише розвивало художньо-естетичні смаки учнів, але було спрямоване й на сприяння формуванню підвалин їхнього світогляду, а також активної громадянської позиції [6].

Другий поверх споруди Межиріцького піарського колегіуму призначався для проживання вихованців, котрі здобували в ньому освіту. Це був так званий конвікт, де мешкали учні із заможних родин. Відомо, що щорічна плата за проживання в ньому складала 800 злотих. Хоча їхнім батькам набагато вигідніше було винаймати квартиру в містечку, але життя саме в ньому було для них виявом особливого престижу. Конвікт складався з 6-ти високих, добре опалюваних кімнат, площа кожної з яких складала приблизно 50 м. кв. Вони поділялися на окремі приміщення, де кожен учень мав власне ліжко, стіл, стілець і скриню [3, с. 97].

Біля вівтарної частини костелу святого Антонія розташовувалося ще одне шкільне приміщення. Його перший поверх займала простора екзаменаційна зала, оздоблена настінними розписами художника Вендриховського. Серед них особливу увагу привертало зображення Сонця з променями, що розходилися навсідч. Одна з фресок, що знаходилася в цій залі, зображала серед когорти вчених поляків канцлера Оссолінського. Значимо, що саме за його ініціативи, а також унаслідок особистих тривалих перемовин із верховним генералом ордену піарів Йосифом де Каласансом, була розгорнута його місія діяльність на теренах Речі Посполитої. Основою композиції ще однієї фрески Вендриховського стало зображення Йосифа де Каласанса в оточенні ченців-піарів, котрі схвально приймали запрошення канцлера Оссолінського. Відомо, що всі постаті настінних розписів екзаменаційної зали Межиріцького піарського колегіуму були виконані в натуральний розмір [4, с. 79]. Нині можна лише уявити, наскільки парадно й піднесено виглядав її художній декор. Водночас, не викликає сумніву, що він підсилював урочисту, підкреслено офіційну атмосферу шкільних іспитів. До слова, облаштуванням екзаменаційної зали в Межирічі Корецькому опікувався власник містечка Юзеф Стецький. Про це свідчила, зокрема, чорна мармурова таблиця, що висіла над її дверима. На ній золотими буквами було викарбовано: «Пам'ятник вдячності Юзефові Стецькому маршалу повіту Роєнського, кавалеру ордену Святої Анни, добродію місцевого колегіуму і школи. 1818 р.» [4, с. 79].

На другому поверсі шкільної прибудови костелу Святого Антонія знаходилася бібліотека, де у вигадливих шафах під склом дбайливо зберігалася добірка раритетних видань. Збереглися відомості й про те, що її стіни були прикрашені настінними розписами, зокрема фресками на алегоричну тематику, а також портретами античних філософів. Мистецьке оформлення приміщення бібліотеки Межиріцького колегіуму, а саме виконані на замовлення меблі та її художнє оздоблення, було благодійницьким даром одного з його покровителів. Про це нагадувала мармурова

плита над дверима: «Янові Стецькому хорунжому великому коронному, кавалеру орденів польських, фундаторові цієї бібліотеки – школа-гімназія межирічська створила цей пам'ятник вдячності року 1821 дня 14 серпня» [4, с. 80].

Одним із виявів тогочасної західноєвропейської освітньої практики, про яку вже йшлося вище, було створення та постійне поповнення фондів шкільного музею. Акцентуємо на тому, що ця назва є доволі умовною, оскільки вона не відповідає вповні сучасній інтерпретації цього поняття. Музеєм у шкільній практиці ордену піарів на Волині називали добре обладнаний фізичний або хімічний кабінет, де знаходилися, крім спеціального обладнання, механізми і прилади, колекції мінералів, гербарії, книжкові раритети, реліквії, а також твори мистецтва.

Саме такий шкільний музей діяв у піарському колеґіумі Межиріччя Корецького. Він, зокрема, славився різноманітним приладдям для фізичних і хімічних дослідів. Усього їх нараховувалося 225. Вартісними для забезпечення рівня освітнього процесу в колеґіумі були й колекції мінералів, що складалася з 1224-х зразків, а також мушель із 270 їх видів. Відомо, що його облаштування, тобто обладнання спеціальними шафами та оздоблення живописними творами, відбулося також коштом місцевого дідича Юзефа Стецького [10, с. 93-94].

Висновки і перспективи подальших досліджень. У навчально-виховній діяльності ордену піарів на теренах Волині художньо-мистецька складова відіграла неабияку роль. Вона

забезпечувалася широким спектром засобів, який включав у себе не тільки естетичний потенціал архітектури споруд їхніх комплексів – костелів, корпусів монастирів і колеґіумів, зведених знаними зодчими у стилі бароко та рококо (окремі з них нині визнані пам'ятками архітектури європейського рівня), але й їхніх інтер'єрів, до оздоблення яких залучалися видатні західноєвропейські митці.

Будівлі колеґіумів становили невід'ємну складову архітектурних комплексів піарських чернечих осередків на Волині, оскільки були органічно вписані в їхню просторово-планувальну композицію. Хоча приміщення колеґіумів мали бути передусім функціональними, однак їхнє мистецьке наповнення свідчило про прагнення орденського керівництва створити таке навчально-виховне середовище, в якому б плекалися як художньо-естетичні смаки учнів, так і їхній світогляд, а також активна громадянська позиція. Цього вдалося досягти за рахунок функціонування бібліотек, шкільних спеціалізованих кабінетів, музеїв, навчальних аудиторій, декорованих не тільки настінними фресковими розписами із зображенням значимих історичних подій і персоналій ордену піарів, але й живописними портретами видатних його представників, а також колишніх вихованців, котрі стали знаними постатями Речі Посполитої – державними діячами, письменниками, науковцями тощо. Саме у висвітленні набутоків видатних випускників вихованців піарських колеґіумів Волині, а також їхніх благодійників-опікунів автори статті вбачають подальші перспективи цієї проблематики.

Список використаних джерел

1. Гольмейстер А. План местечка Домбровица Волинской губернии Ровенского уезда во владении графа Г. Плятера / А. Гольмейстер. Национальная научная библиотека им. В. И. Вернадского НАН Украины. Відділ картографії. Інвентарний номер 11542.
2. Липинський В. Релігія і церква в історії України / В. Липинський. – Нью-Йорк: Накладом Видавництва Корпорації «Булава», 1956. – 111 с.
3. Обарчук А. О. До історії архітектурних пам'яток Межиріччя Корецького / А. О. Обарчук // Архітектурна спадщина Волині. Збірник наукових праць. Вип. 2 / За ред. П. А. Ричкова. – Рівне: ПП ДМ, 2010. – С. 96-106.
4. Обарчук А. О. Межиріччя Корецький: Нариси історії волинського містечка / А. О. Обарчук. – Рівне: ПП ДМ, 2010. – 328 с.
5. Шеретюк Р. М., Стоколос Н. Г. «Pietas et Litterae» («Благочестя та освіта»). Культурно-освітня діяльність ордену піарів на Волині (кінець XVII – перша третина XIX ст.) / Р. М. Шеретюк, Н. Г. Стоколос. – Рівне: О. Зень, 2018. – 289 с.
6. Шеретюк Р. М., Стоколос Н. Г. Мистецтво як засіб виховання громадянськості (на прикладі педагогічної практики ордену піарів на Волині кінця XVII – першої третини XIX ст.) / Р. М. Шеретюк, Н. Г. Стоколос // International scientific conference «Modernization of educational system: world trends and national peculiarities», February 23rd, 2018. – Kaunas: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2018. – P. 37-40.
7. Яковенко Н. Латинське шкільництво і «шкільний гуманізм» в Україні кінця XVI – середини XVII ст. / Н. Яковенко // Київська старовина. – 1997. – № 1-2. – С. 11-27.
8. Jodłowska R. Hübel Karol / R. Jodłowska // Polski Słownik Biograficzny. Tom X. – Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1962 – 1964. – S. 124-125.
9. Moszyński A. Kronika Kollegium Lubieszowskiego XX. Pijarów / A. Moszyński. – Kraków: W drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego pod zarządkiem Ignacego Stelcła, 1876. – 174 s.
10. Moszyński A. Monografia Kollegium i szkoły pijarskiej w Międzyrzeczu-Koreckim / A. Moszyński. – Kraków: W drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego pod zarządkiem Ignacego Stelcła, 1876. – 98 s.
11. Rastawiecki E. Słownik malarzów polskich, tudzież obcych w Polsce osadłych lub czasowo w niej przebywających: W 3 tomach / E. Rastawiecki. – Tom I. – Warszawa: Druk S. Orgelbranda, 1850. – 334 s. + tab.

References

1. Holmeister, A., 1855. Plan mestechka Dombrovitsa Volynskoi hubernyy Rovenskoho uезда vo vladenyy hrafa H. Pliatera [Plan of the town Dombrovitsa Volyn province Rivne county in the property of earl G. Plyater]. *Natsionalna naukova biblioteka im. V. I. Vernadskoho NAN Ukrainy. Viddil kartohrafi. Inventarnyi nomer 11542.*
2. Lypynskiy, V., 1956. *Relihiia i tserkva v istorii Ukrainy* [Religion and church in the history of Ukraine]. Niu-York: Vydavnytstvo Korporatsii «Bulava».
3. Obarchuk, A. O., 2010. *Do istorii arkhitekturykh pamiatok Mezhyricha Koretskoho* [To the history of architectural monuments of Mezhyrich Koretskyi]. *Arkhitekturna spadshchyna Volyni. Zbirnyk naukovykh prats, vol. 2, p. 96-106.*
4. Obarchuk, A. O., 2010. *Mezhyrich Koretskyi: Narisy istorii volynskoho mistechka* [Mezhyrich Koretskyi: Essays of the history of Volyn town]. Rivne: PP DM.
5. Sheretiuk, R. M., Stokolos, N. H., 2018. «Pietas et Litterae» («Blahochestia ta osvita»). *Kultumo-osvitnia diialnist ordenu piariv na Volyni (kinets XVII – persha tretyna XIX st.)* [«Pietas et Litterae» («Piety and Education»). Cultural and educational activity of Piarists Order in Volyn (the end of the 17th – the first third of the 19th century)]. Rivne: O. Zen.
6. Sheretiuk, R. M., Stokolos, N. H., 2018. *Mystetstvo yak zasib vykhovannia hromadianskosti (na prykladni pedahohichnoi praktyky ordenu piariv na Volyni kintsia XVII – pershoi tretyny XIX st.)* [Art as a way of upbringing citizenship (on the example of pedagogical practice of the Piarists Order in Volyn at the end of the 17th – the first third of the nineteenth century)]. *International scientific conference «Modernization of educational system: world trends and national peculiarities», February 23rd, 2018, p. 37-40.* Kaunas: Izdevnieciba «Baltija Publishing».

7. Iakovenko, N., 1997. Latynske shkilnytstvo i «shkilnyi humanizm» v Ukraini kintsia XVI – seredyny XVII st. [Latin Schooling and «school humanism» in Ukraine in the end of the 16th – mid-seventeenth century]. *Kyivska starovyna*, vol. 1-2, p. 11-27.
8. Yodlovska, R., 1962-1964. Hiubel Karol [Gubel Karol]. *Polyski Biografichni Slovyk*, vol. 10, p. 124-125.
9. Moshynskiy, A., 1876. Khronika Kolehium Liubeshivskoho Otsiv Piariv [Chronicle of the College of Lyubeshiv fathers of Piarists]. Krakiv: V drukarni Universytetu Yahelonskoho pid holovuvanniam Ihnatiia Stelkha.
10. Moshynskiy, A., 1876. Monohrafiia Kolehium i shkoly piarskoi v Mezhyrichi Koretskomu [Monograph of Collegium and Piarists school in Mezhyrich Koretskyi]. Krakiv: V drukarni Universytetu Yahelonskoho pid holovuvanniam Ihnatiia Stelkha.
11. Rastavetskiy, E., 1850. Slovyk polskykh khudozhnykiv, a takozh inozemtsiv, u Polshchi osilykh abo tymchasovo u nii perebuvaiuchykh [Dictionary of Polish artists, as well as foreigners, settled in Poland or temporarily staying there]. Varshava: Drukarnia S. Orhelbranda.

В статье исследуются составляющие художественно-эстетической среды учебных заведений ордена пиаров на Волыни в течение XVIII – первой трети XIX в. Доказано, что его неотъемлемыми звеньями стали библиотеки, школьные специализированные кабинеты, музеи, учебные аудитории. Они были декорированы как настенными фресковыми росписями с изображением значимых исторических событий и персоналий ордена пиаров, так и живописными портретами выдающихся его представителей, а также бывших воспитанников, которые стали известными фигурами Речи Посполитой – государственными деятелями, писателями, учеными и тому подобное.

Ключевые слова: Волынь, орден пиаров, коллегіум, библиотека, музей, фреска, портрет.

The purpose of exploration is to outline the components of artistic and aesthetic environment of educational institutions of the Order of Piarists in Volyn during the 18th – the first third of the nineteenth century. Research methodology. Eleven major publications (articles and monographs) of Ukrainian, Russian and Polish authors were discussed on this topic. Most of them have generalizing and mediate character regarding the subject of this scientific exploration. Only rich factual material of the monographs of the Polish researcher A. Moshynskiy was widely used by authors. Results. It is determined, that the artistic component played a remarkable role in the educational activity of the Order of Piarists in the territory of Volyn. It was found out, that it was provided with a wide spectrum of means, which included not only the aesthetic potential of the architecture buildings of their complexes - churches, buildings of monasteries and colleges, built by the famous Baroque and Rococo architects (some of them are now recognized as monuments of European level architecture), but also their interiors, which are decorated by prominent Western European artists. It is shown that artistic decoration of the Piarists collegium in Liubeshiv was made by an outstanding Polish artist of the second half of the eighteenth century Karol Lukash Gubel. It is emphasized, that although the buildings of the colleges should be primarily functional, however their artistic content testified about the desire of the Order's leadership to create such educational environment, in which artistic and aesthetic tastes of students and their ideology would be brought up, as well as active civic position. It is proved, that the functioning of libraries and school specialized classrooms, museums, educational auditoriums, decorated not only wall murals, with depictions of significant historical events and personalities of Piarists Order, but also with picturesque portraits of its outstanding representatives, as well as former students, that became the famous figures of Polish-Lithuanian Commonwealth - statesmen, writers, scientists, etc., became an integral part of the creation of artistic and aesthetic environment of the Piarists school in Volyn during the 18th – the first third of the nineteenth century. Novelty. Because of the absence of a comprehensive study, it was made an attempt to explore the question of the components of the artistic and aesthetic environment of educational institutions of Piarists Order in Volyn during the 18th - the first third of the 19th century. Practical importance. The article will enrich the national pedagogy, cultural studies, religious studies with new knowledge about cultural and educational vector of activity of the Roman Catholic Piarists Order in the territory of Volyn.

Key words: Volyn, Piarists Order, college, library, museum, mural, portrait.